

	Центральнoукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка	Силабус навчальної дисципліни			
		Методика навчання географії			
		Статус дисципліни <i>обов'язковий компонент</i>			
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка				
Спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)				
Освітня програма	Середня освіта (Географія) та краєзнавчо-туристична робота				
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)				
Форма навчання	Денна, заочна				
Курс	3-й				
Семестр	5-6-й				
Обсяг дисципліни	Кредити	6,5	Години	195	
				денна	
				заочна	
	Лекційні			5 сем. - 30 год., 6 сем. - 14 год.	
	Практичні/семінарські			5 сем. - 20 год., 6 сем. - 18 год.	
	Лабораторні			-	
Самостійна робота			5 сем. - 55 год., 6 сем. - 58 год.		
Семестровий контроль	екзамен				
Викладач	Маслова Наталія Миколаївна, к.г.н., доцент, доцент кафедри філософії та соціальних наук				
Контактна інформація	n.m.maslova@cuspu.edu.ua				
Кафедра	психології та історії				
Факультет	філософії та соціальних наук				
Предмет навчання (Що буде вивчатися)	<p>В процесі вивчення дисципліни студенти ознайомляться з теоретичними та прикладними основами сучасної методики навчання географії, з особливостями та закономірностями процесу навчання географії в школі, структурою та змістом шкільних курсів географії, з принципами, методами, формами організації та технологіями навчання географії; оволодіють вміннями планувати освітній процес географії, готувати плани-конспекти уроків та позакласних заходів з географії, застосовувати різні методи, прийоми та технології в освітній діяльності.</p> <p>Курс є логічним продовженням курсу педагогіки та продовжує підготовку студентів до проходження виробничої педагогічної практики у школі.</p>				
Мета (Чому це цікаво/потрібно вивчати)	<p>Метою курсу є ознайомлення студентів з теоретичними та прикладними основами сучасної методики навчання географії; формувати професійні компетентності в галузі географії Нової української школи (НУШ), вміння планувати процес навчання географії, першочергово методичні вміння, які формують основу фахової та педагогічної майстерності; забезпечують творчий підхід до виконання функцій вчителя географії; розвивати методичне мислення, вміння раціональної організації власної педагогічної праці.</p> <p>Дисципліна покликана формувати готовність майбутніх вчителів географії до виконання професійних функцій, розвивати вміння організовувати процес навчання географії за допомогою використання інноваційних технологій.</p> <p><i>Завдання дисципліни:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> навчальні: забезпечити засвоєння студентами теоретичних та прикладних основ сучасної методики навчання географії, ознайомлення з концепцією НУШ, принципами, методами, засобами, формами організації навчання географії, особливостями 				

	<p>застосування технологій навчання на уроках та методичних особливостей викладання різних шкільних курсів географії;</p> <ul style="list-style-type: none"> • методичні: формувати вміння організувати процес навчання географії відповідно до основних дидактичних принципів та вікових особливостей учнів застосуванням традиційних та сучасних технологій навчання, вміння застосовувати дидактичні принципи, методи і засоби в процесі навчання географії; вміння аналізувати шкільні програми та підручники з географії; • дослідницькі: формувати вміння працювати з науково-методичною літературою, самостійно проводити наукові дослідження в галузі методики навчання географії; здійснювати діагностування ефективності процесу навчання географії; • конструктивні: формувати вміння планувати та конструювати процес навчання географії; • організаторські: забезпечити оволодіння студентами навичками організації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці та коригування в процесі проведення уроку; • практичні: виробити у студентів вміння користуватися методичним апаратом навчання географії, підготувати студентів до виконання обов'язків вчителя географії. <p>Знання, вміння та компетентності, отримані в результаті опанування дисципліни, знадобляться студентам у майбутній професійній діяльності. Виховне значення курсу полягає у формуванні майбутніх педагогів прагнення до постійної роботи з підвищення рівня професійної кваліфікації та педагогічної майстерності, оволодіння новими освітніми технологіями.</p>
<p>Компетентності</p>	<p>Інтегральна: здатність розв'язувати професійні проблеми та спеціальні практичні завдання в галузі середньої освіти та організації краєзнавчо-туристичної роботи, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук та географічної інформації, застосовувати інноваційні технології в роботі, критично та творчо мислити.</p> <p>Загальні компетентності:</p> <p><i>Системні компетентності:</i></p> <p>ЗК2 – здатність до критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей, зрозумілого і недвозначного донедавна власних висновків, а також знань і пояснень, що їх обґрунтовують, до осіб, з якими навчаються.</p> <p>ЗК4 – здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.</p> <p>ЗК5 – здатність застосовувати набуті знання на практиці, критично сприймати інформацію, виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати нові ідеї (креативність), приймати обґрунтовані рішення, адаптуватися та діяти в новій ситуації.</p> <p><i>Інструментальні компетентності:</i></p> <p>ЗК7 – навички використання інформаційних і комунікаційних технологій в процесі навчання або дослідження, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.</p> <p><i>Міжособистісні компетентності:</i></p> <p>ЗК11 – навички міжособистісної взаємодії, вміння працювати автономно та в команді, спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність); здатність реалізовувати свої права та обов'язки як члена суспільства; здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина (громадянська компетентність).</p> <p>ЗК12 – здатність діяти на засадах етичних міркувань (мотивів), педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами, дотримуватися гендерної рівності, виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність культур, мультикультурність у суспільстві, виражати національну та культурну ідентичність, творчо самовиражатись (культурна компетентність), застосовувати соціальні навички (soft skills).</p> <p>Фахові компетентності:</p> <p>ФК4 – володіння методикою географічних та педагогічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та професійні педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності.</p> <p>ФК5 – здатність до виконання функціональних обов'язків вчителя географії та класного керівника, педагогічного мислення, осмислення та аналізу педагогічної діяльності, застосування творчого підходу, різних підходів до розв'язування педагогічних проблем і ситуацій, планування навчально-виховної роботи з дітьми, педагогами та батьками, застосування індивідуального підходу, розвитку творчих здібностей та критичного мислення в учнів, активізації пізнавальної діяльності, дотримання педагогічного тону взаємодії з колегами на засадах партнерства; моніторингу власної педагогічної діяльності, визначення індивідуальних професійних потреб та професійної</p>

саморозвитку впродовж життя.

ФК6 – здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та індивідуальні особливості учнів, психологічні особливості засвоєння ними навчальної інформації, метою діагностики, прогнозу ефективності та корекції освітньо-виховного процесу в середній школі, результатів конкретних педагогічних впливів, створювати сприятливий емоційний клімат на уроці, мотивувати учнів та організовувати пізнавальну діяльність, конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, управляти учнівським колективом, організувати комунікацію у класі, формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною, створювати рівноправне особистісно зорієнтоване (суб'єкт-суб'єктне), справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціокультурних та економічних особливостей, розвитку у них позитивної самооцінки та я-ідентичності, залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.

ФК7 – здатність застосовувати набуті географічні і психолого-педагогічні компетентності, знання сучасних методик і освітніх технологій для формування в учнів ключових і предметних компетентностей, наскрізних умінь та ціннісного ставлення до здійснення міжпредметних зв'язків географії відповідно до вимог державного стандарту з освітньої галузі «Природника» Державного стандарту базової середньої освіти та концепції Нової української школи.

ФК8 – здатність моделювати зміст навчання географії відповідно до обов'язків та результатів навчання учнів, планувати, організовувати та конструювати процес навчання географії в школі відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, з врахуванням санітарно-гігієнічних вимог, основних дидактичних принципів, вікових та індивідуальних особливостей учнів; добирати і використовувати в освітньому процесі сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання та розвитку учнів, у тому числі й інформаційні та цифрові; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентісного підходу.

ФК14 – здатність реалізовувати краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній та позашкільній діяльності.

Програмні результати
(Чому можна навчитися)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти зможуть:

Знання і розуміння

Студент:

ПРН4 – *знає* психолого-педагогічні аспекти навчання і виховання учнів, вікові та індивідуальні особливості учнів, психологічні особливості засвоєння ними навчальної інформації, сучасні теоретичні та прикладні основи методики навчання географії в закладі загальної середньої освіти;

Уміння

ПРН13 – *володіє* методикою географічних та педагогічних досліджень, *виконує* план дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, *застосовує* наукові методи досліджень, *інтерпретує* отримані результати досліджень, *застосовує* їх у професійній діяльності;

ПРН14 – *застосовує* набуті географічні та психолого-педагогічні компетентності, сучасні методики й освітні технології, в тому числі й інформаційні, для формування в учнів ключових і предметних компетентностей, наскрізних умінь та ціннісного ставлення, здійснення міжпредметних зв'язків та формування основ цілісної природознавчої наукової картини світу, відповідно до вимог державного стандарту з освітньої галузі «Природника» Державного стандарту базової середньої освіти та концепції Нової української школи;

ПРН15 – *виконує* функціональні обов'язки вчителя географії та класного керівника, педагогічно мислить, *аналізує* педагогічну дійсність, застосовує творчий підхід до педагогічної діяльності, різні підходи до розв'язування педагогічних проблем і ситуацій, *планує* навчально-виховну роботу з дітьми, педагогами та батьками, *застосовує* індивідуальний підхід, *розвиває* творчі здібності та критичні мислення в учнів, *активно* пізнавальну діяльність, *дотримується* педагогічного такту; *моніторить* в процесі педагогічної діяльності, *визначає* індивідуальні професійні потреби та професійно саморозвивається впродовж життя;

ПРН18 – *моделює* зміст навчання географії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів, *планує, організовує та конструює* процес навчання географії в школі відповідно до вимог безпеки життєдіяльності й охорони праці, з врахуванням санітарно-гігієнічних вимог, основних дидактичних принципів, вікових та індивідуальних особливостей учнів, *добирає і використовує* в освітньому процесі сучасні та ефективні методики і технології навчання, в тому числі й інформаційні та цифрові; *оцінює та моніторить* результати навчання учнів на засадах компетентісного підходу; реалізовує краєзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній та позашкільній діяльності.

Комунікація

ПРН19 – *організовує* співпрацю учнів і вихованців та ефективно працює в колективі (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях), визначає

оптимальні шляхи організації учнівського колективу в різних видах діяльності; взаємодія з колегами на засадах партнерства та спілкується з представниками інших професійних груп різного рівня, залучає батьків до освітнього процесу на засадах партнерства;

ПРН20 – розуміє значення культури як форми людського існування, цінує різноманітність та мультикультурність світу, виявляє повагу та цінує українську національну культуру, виражає національну та культурну ідентичність, творчо самовиражається, застосовує соціальні навички (soft skills), керується у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу, співробітництва та гендерної рівності, педагогічно підтримує з особливими освітніми потребами.

Автономія і відповідальність

ПРН21 – самостійно організовує процес навчання, створює рівноправне особистісно зорієнтоване (суб'єкт-суб'єктне), справедливе освітнє середовище, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від їх соціокультурних та економічних особливостей, розвиває у учнів позитивну самооцінку та я-ідентичність, здійснює педагогічний супровід процесу соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху; реалізовує свої права і обов'язки як члена суспільства та допомагає іншим реалізуватися учням, усвідомлює цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини та громадянина, поширює дані цінності серед учнів; здатний реалізовувати свої права та обов'язки як члена суспільства.

Зміст дисципліни

Розділ 1. Методика навчання географії як наука. Теоретичні та дидактичні засади методики навчання географії.

Тема 1. Вступ. Методика навчання географії як наука. Історія розвитку шкільної географії та методики її навчання в Україні та за кордоном. Методика навчання географії як педагогічна наука про закономірності процесу навчання географії в школі. Об'єкт і предмет дослідження МНГ та її завдання. Структура методики навчання географії, її зв'язок з іншими науками та шкільною практикою. Сучасні проблеми методики навчання географії. Методи науково-педагогічних досліджень у методикі викладання географії. Вимоги суспільства до сучасного вчителя географії.

Історія розвитку шкільної географії та методики її навчання в Україні та за кордоном. Особливості розвитку шкільної географії і методики її викладання в зарубіжних країнах.

Тема 2. Концепція Нової української школи. Мета, завдання, структура шкільної географічної освіти. Нормативно-правове забезпечення діяльності вчителів географії. Концепція Нової української школи. Державний стандарт базової середньої освіти. Структура Державного стандарту. Особистісно-зорієнтований та компетентнісний підходи до навчання. Компетентності та наскрізні вміння, які формуються у шкільній освіті. Природнична освітня галузь Державного стандарту: мета, завдання, зміст вимог до загальноосвітньої підготовки з географії. Місце географії в структурі природничо-освітньої галузі. Проблеми Концепції та стандартів шкільної географічної освіти в Україні.

Поняття «мета навчання», «зміст навчання». Мета і завдання НУШ та шкільної географічної освіти. Загальноосвітні та світоглядні завдання географічної освіти в середній школі. Місце географії в структурі шкільної освіти. Сучасний етап в розробці шкільної географії. Зміст шкільної географічної освіти. Структура шкільної географічної освіти.

Навчальна програма з географії – головний документ, який визначає зміст і структуру шкільної географічної освіти. Вимоги до навчальної програми. Структура побудови навчальних програм. Структура навчальної програми з географії. Сучасні змістовні лінії формування географічних знань у середній школі. Проблеми вдосконалення змісту та процесу організації навчання географії в школах України. Методика та особливості викладання окремих шкільних курсів географії.

Тема 3. Дидактичні принципи і методи навчання географії. Дидактичні принципи як основоположні правила, що визначають процес навчання географії. Співвідношення закономірностей, принципів і правил навчання географії. Типи принципів навчання географії (традиційні (класичні), інноваційні, комбіновані). Види традиційних (класичних) принципів навчання географії: принципи науковості, доступності, насиченості, систематичності і послідовності в навчанні, індивідуалізації і диференціації навчання, свідомості і активності учнів в навчанні, зв'язку навчання з життям, принцип виховності навчання, практичної спрямованості навчання географії; міцності засвоєння географічних знань; краєзнавчий; емоційності/почуттєвості навчання географії, принцип проблемності навчання тощо. Характеристика принципів навчання географії. Краєзнавчий принцип навчання та його роль в процесі викладання географії. Види інноваційних принципів навчання географії (принципи: гуманізації навчання географії; створення оптимальних умов для навчання географії; навчання географії, яке випереджає; співпраці між учнем і учителем при навчанні географії; навчання географії на високому рівні складності; використання опори при навчанні географії). Комбіновані принципи навчання географії.

Поняття «методи навчання». Класифікації методів навчання географії. Особливості різних підходів до класифікації методів навчання географії, їх значимості з точки зору

шкільної географії. Характеристика методів навчання географії за джерелом (словесні, наочні, практичні) та характером навчально-пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, час пошуковий, дослідницький). Рівні засвоєння знань і розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання географії. Активні та інтерактивні методи навчання географії. Форми та методи перевірки та оцінювання навчальних досягнень учнів. Державна підсумкова атестація у системі загальної середньої освіти.

Тема 4. Формування знань, вмінь, компетентностей в процесі навчання географії. Поняття «процес навчання». Функції процесу навчання географії. Компоненти процесу навчання географії. Структура географічних знань. Формування теоретичних знань. Загальні та одиничні географічні поняття. Індуктивний і дедуктивний способи формування загальних географічних понять та умови їх вибору. Особливості засвоєння загальнонаукових, загальногеографічних та одиничних понять. Прийоми формування загальних та одиничних географічних понять. Етапи засвоєння понять. Методи і прийоми вивчення причинно-наслідкових зв'язків. Основні етапи формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Формування знань про географічні закономірності. Прийоми розкриття географічних закономірностей. Формування світоглядних ідей в процесі викладання географії. Формування емпіричних географічних знань. Географічні уявлення та прийоми їх формування. зв'язок географічних уявлень з поняттями. Зміст роботи з географічними фактами і географічною номенклатурою.

Формування географічних умінь і навичок. Поняття «уміння» і «навички». Первинні та вторинні уміння. Теоретичні та практичні уміння і навички. Формування географічних умінь. Картографічні уміння і навички та прийоми їх формування. Прийоми формування умінь і навичок. Етапи формування географічних умінь. Зв'язок формування знань і умінь учнів та реалізацією принципів навчання географії. Виконання програмних практичних робіт як умова формування умінь і навичок в процесі навчання географії. Значення практичних робіт в процесі навчання географії. Класифікація практичних робіт: за дидактичною метою, за джерелами використаної інформації, за формою фіксації результатів, за змістом, за рівнем самостійності учнів, за формою організації навчальної діяльності учнів.

Компетентісно-зорієнтоване навчання географії. Сутність компетентісно-зорієнтованого навчання географії. Ключові компетентності (уміння в галузі здоров'язбережувальна, загальнокультурні, комунікативні, соціальні, та інформаційні) та наскрізні уміння, що формуються в НУШ та особливості їх формування в процесі навчання географії. Роль шкільної географії в екологічній та політехнічній освіті, моральному та естетичному вихованні, профорієнтації учнів та їх підготовці до трудової діяльності. Формування міжпредметних компетентностей при вивченні шкільної географії. Види географічних компетентностей. Критерії оцінювання рівня предмети компетентності учнів.

Розділ 2. Засоби, форми організації та технології навчання географії

Тема 5. Засоби навчання географії. Поняття «засоби навчання географії». Форми і класифікація засобів навчання географії. Кабінет географії і його значення в організації навчально-виховної роботи. Функціональні зони кабінету географії. Етапи створення кабінету географії. Географічний майданчик, його значення. Зміст практичних дій і спостережень учнів на географічному майданчику.

Підручники географії, їх функції. Методичні вимоги до підручника географії. Структура підручника: навчальний текст (теорія, методологія, опис, пояснення), методичний апарат (орієнтувальний, мотиваційний, змістовний, ілюстративний, практичний, корекційно-контролюючий, довідковий, творчий блоки). Основні прийоми роботи з текстом та позатекстовими компонентами підручника географії в різних класах.

Навчальні географічні карти як джерело знань. Навчальні функції географічних карт. Класифікації карт. Загальні методичні вимоги до роботи з картографічними матеріалами. Система картографічних знань та вмінь в шкільних курсах географії. Прийоми роботи з картою. Зміст понять «розуміння, читання і знання карти». Формування вміння читання карти. Головні картографічні уміння, їх відмінності в шкільній географії. Робота з контурними картами.

Глобус, його особливості і можливості як навчальної моделі. Зміст та методи роботи з глобусом в різних класах. Основні функції картин і екранних посібників. Підготовка вчителя до їх використання. Статистичні матеріали на уроках географії. Робота з ними в процесі навчання. Основні групи статистичних даних в шкільній географії. Пізнавальні можливості графіків, діаграм і статистичних таблиць. Прийоми роботи зі статистичними матеріалами.

Комп'ютеризація процесу навчання географії.

Тема 6. Форми організації навчання географії. Поняття «форми організації навчання». Класифікація форм організації навчання географії. Урок – основна форма організації навчання географії. Головні ознаки уроку. Вимоги до сучасного уроку географії. Основні структурні компоненти уроку. Характеристика основних типів уроку географії. Структура уроків різних типів. Нетрадиційні, нестандартні уроки географії.

їх місце в системі навчання. Організаційні форми уроків (урок-лекція, урок-семинар, конференція, урок-залік тощо). Лекційно-семинарська система навчання. Сюжетно-рольові та імітаційні ігри. Особливості проведення уроків в дистанційному режимі.

Планування навчальної роботи та його види. Календарно-тематичне та поетапне планування роботи вчителя. Підготовка вчителя до уроку. Етапи проєктування уроку: формулювання мети; структурування навчального матеріалу; відбір засобів навчання; підбір пізнавального матеріалу; добір методів і прийомів навчання; розробка алгоритму навчально-пізнавальної діяльності учнів і завдань, що забезпечують організацію навчальної діяльності. Форма запису плану-конспекту уроку, яка відображає характер пізнавальної діяльності учнів. Критерії ефективності уроку. Аналіз і самоаналіз уроку. Прогнозування подальшого вдосконалення процесу навчання в школах України.

Факультативні заняття. Додаткові заняття і консультації з географії. Підготовка до екскурсії. Зміст, організація та методика проведення екскурсій з фізичної та економічної географії.

Навчальні екскурсії і робота учнів на місцевості.

Позакласна робота з географії як складова частина навчально-виховного процесу.

Тема 7. Технології навчання географії. Поняття «освітні технології», «педагогічні технології», «технології навчання». Історія виникнення технологій навчання. Види навчальних технологій та моделей навчання у географічній освіті. Структура технології навчання: концептуальна основа, запланований результат, алгоритм навчальної діяльності, діагностика, контроль і корекція результату навчання. Критерії технологічності навчання: актуальність, результативність, цілеспрямованість, системність, наявність інваріантного механізму реалізації методів навчання, відтворюваність. Навчальні технології як основа творчої діяльності вчителя НУШ. Класифікації технологій навчання географії. Традиційні технології навчання географії. Технологія пояснювально-ілюстративного навчання. Технологія програмованого навчання. Технологія диференційованого навчання. Технологія групової діяльності учнів. Технологія проблемного навчання географії.

Розділ 3. Методика навчання окремих курсів географії в основній школі

Тема 8. Методичні особливості навчання географії в Новій Українській школі

Географічна компонента Державного стандарту освіти у закладах загальної середньої освіти. Сучасні зміни в структурі географічної освіти. Основні концепції та положення змісту географічної освіти в Україні. Міжнародна хартія географічної освіти. Місце географії у системі загальної середньої освіти. Мета і завдання навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах різних типів. Основні принципи структури і змісту курсів шкільної географії. Структура шкільної географічної освіти в НУШ. Ефективна структура шкільних курсів географії як відображення системи географічних знань. Принципи побудови змісту географічної освіти в Україні.

Компетентісний та діяльнісний підходи до освітнього процесу в українській школі. Ключові компетентності та наскрізні уміння, які формуються в НУШ. Географічні компетентності. Модельні навчальні програми з географії для різних класів НУШ. Академічна свобода вчителя. Компоненти змісту географії в НУШ: зміст, уміння, ціннісне ставлення.

Компетентісно-орієнтований урок географії в НУШ: суть, структура, методи та прийоми навчання. Сучасні освітні технології в НУШ.

Практична складова курсу географії в НУШ: дослідження, навчальні проєкти, практичні роботи, експерименти. Методика формування дослідницьких умінь в учнів НУШ.

Основні види оцінювання результатів навчання учнів з географії в НУШ: формувальне, підсумкове, державна підсумкова атестація. Техніки формування та оцінювання. Завдання для оцінювання різних когнітивних рівнів. Рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів. Критерії оцінювання за групами результатів навчання учнів з географії. Загальні вимоги до ведення класного журналу. Правила виставлення тематичної, семестрової та річної оцінки.

Тема 9. Методичні особливості вивчення курсу "Загальна географія" (6 клас)

Мета та навчально-виховні завдання курсу. Його місце у системі шкільних географічних знань. Опорні знання для формування системи фізико-географічних понять. Суттєві об'єкти загальної фізичної географії: план і карта, оболонки Землі, природний комплекс, компоненти природи та взаємозв'язки між ними. Ознайомлення з основними методами географічних досліджень та формами їх організації, з історією географічної науки та сучасними досягненнями. Розкриття елементарних понять про населення Землі та політичну карту світу.

Формування в учнів прийомів навчальної діяльності з просторовими поняттями: уявленнями /визначення азимута, орієнтування, вимірювання відстані, висот місцевості, крутизни схилу тощо/; з топографо-картографічними знаннями; з загальними та одиничними фізикогеографічними поняттями і уявленнями; з вивченням географічних об'єктів і явищ на місцевості (рельєф, погода, ПК та ін.). Послідовність вивчення матеріалу. Типологічна схема характеристики оболонок Землі: літосфери, атмосфери, гідросфери, біосфери, географічної оболонки. Склад та будова оболонок. Основні

властивості і процеси розвитку. Взаємозв'язки та закономірності в оболонках. Історичні методи наукових досліджень. Господарська діяльність людини та охорона природи.

Вимоги до навчальних досягнень школярів. Їх оцінювання. Розвиток розумової активності учнів. Урахування їх індивідуальних та вікових особливостей. Методи роботи з підручником, навчальними посібниками, практикумами, додатковою літературою. Робота з картами атласу. Розвиток умінь і навичок школярів працювати з картою як джерелом знань. Урізноманітнення і поступове ускладнення роботи з картою. Організація спостережень у природі. Календар погоди. Фенологічні спостереження. Формування розуміння взаємозв'язків між компонентами природи. Система проектних та практичних робіт. Особливості проведення практичних робіт у класі і на місці. Організація та методика проведення навчальних екскурсій. Застосування активних методів і форм навчання в 6 класі. Досвід навчання з виконанням схематичних засобів.

Тема 10. Методика навчання курсу «Материки та океани» (7 клас).

Навчально-виховні завдання курсу. Його логічний зв'язок з курсом «Загальна географія». Методичні особливості вивчення курсу, його навчально-методичне забезпечення. Нетрадиційні авторські методики у 7 класі. Формування та розвиток знань про закономірності розвитку географічної оболонки та великих природних комплексів планети. Розвиток розумових здібностей школярів, умінь логічно мислити, аналізувати, узагальнювати, порівнювати, розкривати причинно-наслідкові зв'язки.

Формування прийомів роботи з навчальними картами. Розвиток практичних навичок працювати з матеріалами підручника. Структура і зміст навчального матеріалу. Відображення у структурі і змісті курсу основних ідей, понять і закономірностей, які характеризують науковий рівень фізико-географічних знань про материки та океани. Екологічне значення курсу в системі географічної освіти. Послідовність вивчення основних материків та її обґрунтування. Типові плани характеристики географічних об'єктів. Методичний апарат підручника. Ілюстративний матеріал. Запитання і завдання. Додаткові рубрики підручника.

Формування прийомів навчальної роботи. Прийоми складання комплексних описів природи різних територій. Ускладнення прийомів роботи з тематичними картами атласу та підручником. Зростання можливостей щодо «читання» карт. Складання узагальнюючих таблиць, схем і картосхем за текстом підручника та картами з метою формування загальних понять (кліматичний пояс, природна зона та ін.) Система практичних робіт, передбачених навчальною програмою. Поступове ускладнення завдань для практичних та самостійних робіт. Організація активної пізнавальної діяльності в груповій роботі учнів. Проблемний підхід. Самостійна робота учнів. Розв'язання пізнавальних завдань. Перспективний досвід учителів. Його значення та застосування. Поняття про нетрадиційні методики навчання географії. Нестандартні підходи до вивчення курсів шкільної географії в Україні.

Тема 11. Методичні особливості вивчення курсу «Україна у світі: територія та населення» (8 клас). Мета та навчально-виховні завдання курсу. Розвиток розумових здібностей школярів. Світоглядні функції даного курсу. Формування поняття про Україну як європейську державу. Структура і зміст курсу. Фізична, економічна і соціальна географія, їх взаємозв'язок. Система понять курсів. Закономірності та причинно-наслідкові зв'язки у природі та населенні. Методика застосування підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів. Тематичні карти України та областей, робота з ними. Формування знань і умінь та вимоги до них.

Краєзнавчий принцип в курсах географії України. Активізація пізнавальної діяльності учнів. Розвиваюче навчання. Запровадження методики, яка передбачає самостійну пошукову роботу учнів. Проблемний підхід до вивчення провідних понять та закономірностей. Групова форма роботи.

Система практичних і самостійних робіт та досліджень у 8 класі, їх поступове ускладнення. Міжпредметні зв'язки. Формування уявлень і понять, розуміння найважливіших географічних закономірностей. Використання опорних знань, логічних зв'язків між поняттями. Використання практикумів та дидактичних матеріалів.

Тема 12. Методичні особливості вивчення курсу «Україна і світове господарство» (9 клас). Мета та навчально-виховні завдання курсу. Розвиток розумових здібностей школярів. Світоглядні функції даного курсу. Система понять і понять. Закономірності та причинно-наслідкові зв'язки у природі та господарстві. Логічний зв'язок структури і змісту географії України. Методика застосування підручників, навчальних посібників, дидактичних матеріалів. Тематичні карти України та областей, робота з ними. Формування знань і умінь та вимоги до них.

Розділ 4. Особливості навчання географії у старшій профільній школі

Тема 13. Профільне навчання географії у старшій школі. Багатоваріантність авторських навчальних програм для профільного навчання. Створення навчально-методичного забезпечення для вивчення географічних курсів у 10-11 класах. Організація (класи) з поглибленим вивченням географії, їх мета і завдання. Навчальні програми для шкіл з поглибленим вивченням географії. Додаткові географічні курси, їх зміст і структура. Можливості для вибору додаткових курсів географії у спеціалізованих класах.

Особливості планування навчально-виховної роботи в школах (класах) поглибленим вивченням географії. Система практичних і самостійних робіт в додаткових географічних курсах, їх значення для формування географічних умінь і навичок. Застосування додаткових географічних понять і закономірностей для розширення та поглиблення теоретичних та практичних знань з географії.

Методичні умови навчання в старших класах. Лекційні та семінарські заняття. Раціональне поєднання дедуктивного та індуктивного методів. Системний підхід до організації навчальних конференцій та дискусій з актуальних проблем сучасної географії. Навчально-пошукова діяльність школярів.

Запровадження нетрадиційних методик і форм навчання в класах з поглибленим вивченням географії. Методичні особливості проведення навчальних занять у формі конференцій, диспутів, ділових ігор, вікторин тощо. Умови для створення класу з поглибленим вивченням географії. Основні етапи організаційної роботи. Варіанти роботи з учнів: співбесіда, тестування, екзамен.

Курси географії у 10-11 класах: «Географія: регіони та країни» (10 клас), «Географічний простір Землі» (11 клас).

Тема 14. Методика навчання шкільного курсу «Географія: регіони та країни» (10 клас). Методичні особливості вивчення курсу, його навчально-методичне забезпечення, інтерактивні форми навчання. Світоглядне значення курсу. Роль географічної культури особистості. Формування сучасної суспільно-географічної картини світу. Зміст і структура курсу. Методика вивчення регіонів та країн світу за тематичним планом. Система загальних понять курсу. Система практичних робіт і досліджень з географії у 10 класі. Формування навчально інтелектуальних умінь (застосування аналізу, синтезу, порівняння, конкретизації, систематизації фактів тощо); навчально інформаційних умінь (самостійне розв'язання навчальних завдань, розрахунки, розкриття причинно-наслідкових зв'язків та ін.); навчально-комунікативних умінь (підготовка виступів та повідомлення, реферату, рецензії, графічного концепту та ін.).

Тема 15. Методика навчання шкільного курсу «Географічний простір Землі» (11 клас). Мета і завдання, значення курсу. Методичні особливості вивчення курсу. Навчально-методичне забезпечення. Основний зміст курсу. Система фізико-географічних та суспільно-географічних понять курсу. Система практичних робіт курсу. Дослідження та навчальні проекти в курсі географії 11 класу. Методи та прийоми навчання в 11 класі. Самостійна робота учнів.

Критерії оцінювання роботи студентів

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- екзамен;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи, участь у обговореннях;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Комплексна система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни включає:

- *поточний контроль (ПК)* – оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу окремих складових (модулів) навчальної програми дисципліни під час аудиторних занять, консультацій та результатів самостійної роботи й оцінюється сумою набраних балів;
- *підсумковий (семестровий) контроль (ПСК)*.

Форми поточного контролю:

- *поточна оцінка* – кількість балів, яку отримує студент у результаті контролю виконанням усіх видів робіт (теоретичних, практичних занять, завдань до самоконтролю, захисту практичних робіт, конспектів уроків тощо);
- *підсумкова поточна оцінка* – сумарна кількість балів, яку отримує студент у результаті здійснення поточного контролю.

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. Завданням поточного контролю є перевірка розуміння засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та актуальність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи.

Оцінюванню підлягають:

- рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензії на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття;
- активність при обговоренні питань практичного заняття;
- виконані практичні роботи, конспекти уроків та позакласних заходів;

- реферати, презентації, доповіді;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

Методи поточного контролю: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка практичних робіт, перевірка планів-конспектів, перевірка конспектів (тез), перевірка виконання самостійної роботи, захист рефератів, повідомлень, мультимедійних презентацій, проєктів; контрольна робота; опитування, контрольні роботи, перевірка виконаних завдань у Google Classroom тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти іспит індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедрою. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з методики навчання географії

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, консультаціях, у відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередню оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів.

Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;
- виконання практичної роботи;
- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка конспектів-уроків;
- систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань тощо.

На кожне практичне заняття з теми виділяється 3 бали, в тому числі:

- 2 бали за усну чи письмову відповіді на теоретичні питання, презентація реферат з теми;
- 1 бал за практичні завдання.

Крім того студенти мають змогу отримати **0,5 б.** за доповнення.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «Методика навчання географії»

При оцінюванні усних відповідей та повідомлень студентів враховуються:

- рівень осмислення навчального матеріалу;
- рівень сформованості аналітичних вмій і концептуальних підходів;
- повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення;
- використання додаткової літератури;
- порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків.

Максимальна кількість балів, які студенти можуть отримати за усну відповідь на повідомлення – **2 бали**.

2 бали ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату МНГ та теоретичного матеріалу з іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповіді на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань сучасної МНГ та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді відсутні мовні та стилістичні помилки.

1,5 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повністю усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст основних класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, відсутні приклади. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент

системних знань з МНГ чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді в посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент має поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання письмових відповідей студентів

При оцінювання письмових завдань враховуються:

- .повнота розкриття питання;
- .цілісність, системність, логічність викладу
- .уміння формулювати висновки;
- .акуратність в оформленні письмової роботи тощо.

Максимальна кількість балів за письмову відповідь – **2 бали**.

2 бали ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале розуміння понятійно-термінологічного апарату МНГ та теоретичного матеріалу іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань сучасної МНГ та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

1,5 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повністю усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, прикладів. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій педагогічній ситуації. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з МНГ чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат МНГ в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді в посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент має поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання рефератів

При оцінюванні реферату враховуються:

- ступінь розкриття теми;
- рівень науковості та доступності тексту реферату;
- вміння працювати з науковою літературою, систематизувати та структурувати матеріал;
- наявність авторської позиції, самостійність оцінок і суджень;
- використання при підготовці реферату декількох джерел інформації;
- дотримання вимог до оформлення реферату (наявність титульної сторінки, вступу; правильність оформлення посилання на використані джерела; використання джерел; оцінка грамотності та культури викладу; дотримання до обсягу реферату тощо);
- вільне володіння матеріалом реферату при захисті.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за реферат – **2 бали**.
2 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до написання реферату: позначена проблема і її актуальність, зроблено короткий аналіз різних точок зору на проблему і логічно викладена власна позиція, сформульовані висновки, тема розкрито повністю, витриманий обсяг, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення.
1,5 бали ставиться, коли основні вимоги до реферату виконані, але при цьому дозвільно незначні недоліки, не зовсім витриманий обсяг реферату, є недоліки в оформленні.
1 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до реферування, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; не витриманий обсяг реферату, є серйозні недоліки в оформленні;
0,5 бали виставляється якщо вимоги до реферування не дотримані, тема висвітлена дуже поверхово або частково, відсутні висновки; обсяг реферату замалий; є серйозні недоліки в оформленні.

Критерії оцінювання презентації

При оцінюванні комп'ютерної презентації враховуються:

- .наявність титульного слайда, на якому зазначено назву доповіді/презентації та відомості про авторів;
- .логічна послідовність слайдів;
- .дотриманні вимог до тексту слайдів (наявність заголовків, які висвітлюють основну ідею цього слайда; не більше ніж 6-8 рядків тексту на слайді, по 6-8 слів у рядку; текст повинен складатися з простих речень та коротких слів; розмір шрифту тексту має бути достатнім для розпізнавання з найвіддаленішого кутка аудиторії; рекомендований розмір символів не менше ніж 24 пт.);
- .дотримання вимог до графічних об'єктів на слайдах (кількість зображень повинно бути достатньою для ілюстрації змісту слайда або виступу, але не переобтяжувати сприйняття відомостей; варто вибирати такі зображення, на яких деталі добре розрізняються; на одному слайді мають бути зображення одного типу (або фотографії, або мальовані зображення) тощо).
- .дотримання вимог до оформлення презентації: слайди не повинні бути перенасичені текстом, а містити більше графічних, картографічних та ілюстраційних матеріалів; усі слайди бажано оформлювати в одному стилі; у кольоровій презентації рекомендується використовувати не більше ніж 2-3 кольори та їх відтінки; для демонстрації презентації на великому екрані з використанням мультимедійного проектора колір тла слайдів має бути світлим; колір тексту має бути контрастним до кольору тла.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за презентацію – **2 бали**.

2 бали ставиться, коли виконані всі вимоги до змісту презентації, повною мірою розкрито тему, дотримана логіка викладу матеріалу, витриманий обсяг презентації, дотримані вимоги до зовнішнього оформлення слайдів.

1,5 бали ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені незначні недоліки, дещо порушена логіка викладу або не зовсім витриманий обсяг презентації, є недоліки в оформленні слайдів.

1 бал ставиться, коли основні вимоги до змісту презентації виконані, але при цьому допущені значні недоліки у викладі матеріалу; відсутня або порушена логіка викладу; не витриманий обсяг презентації або матеріалу у слайдах; є недоліки в оформленні слайдів.

0,5 бали виставляється якщо є істотні відступи від вимог до презентації, тема висвітлена дуже поверхово або частково; відсутня логіка викладу, відсутні висновки; не витриманий обсяг презентації; є серйозні недоліки в оформленні слайдів.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінюванні практичних робіт враховуються:

- .повнота виконання завдань;
- .правильність та якість виконання завдань;
- .наявність висновків;
- .акуратність в оформленні тощо.

Максимальна кількість балів за лабораторну роботу – **1 бал**.

1 бал ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

0,75 бали ставиться, коли студент виконав завдання для практичної роботи майже повною мірою. Відповідь на питання викладача при захисті майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні

практичних завдань студент продемонстрував уміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

0,25 бали ставиться, коли студент виконав 1/2 завдань або виконав завдання практичної роботи, але не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. У роботі наявні грубі фактичні та/або стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за завдання для самостійної роботи – **6 балів**.

6 балів ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав всі завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу цієї чи іншої теми курсу МНГ, що виносяться на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилені джерела декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, наглибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу логічний, доказовий і послідовний. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Демонструє творчий підхід до виконання завдання. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці як у знайомих, так і в нових ситуаціях. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні, мовні помилки.

5 балів ставиться, коли студент виконав всі завдання для самостійної роботи з теми, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, відсутні приклади. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

4 бали ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав завдання, але з них виконана не досить якісно. Відповідь неповна, фрагментарна. Студент оперує системних знань з основних тем, що виносяться на самостійну роботу. Студент оперує правилом, одним підходом до цієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію, посилається на одне джерело інформації тощо. Виклад матеріалу не структурований, порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилені фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу, має формальний характер. Студент використовує знання в знайомій педагогічній ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань. Демонструє поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна, вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли студент якісно виконав 1/3 завдань. Демонструє поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію. Оперує лише окремими фразами. Відповідь занадто лаконічна. Студент володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить прикладів тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент якісно виконав 1/3 завдань, але з них 1/2 з них виконано неякісно. Демонструє досить відсутність знань з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію, навіть фрагментарно. Студент володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить прикладів тощо.

Визнання результатів, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті

В рамках вивчення курсу є можливість визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, за умови, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання:

отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та з відповіддю окремого розділу, теми/темам курсу, які передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Це можуть бути курси на освітніх платформах (Prometeus, Всеосвіта, На урок тощо), які стосуються сучасних освітніх технологій або нестандартних форм організації навчання географії.

У разі, якщо здобувач подав декларацію про визнання результатів неформального та/або інформального навчання стосовно певного освітнього компонента ОП, оцінювання відбувається відповідно до Порядку визнання результатів навчання, здобутих під час неформальної та/або інформальної освіти, в Центральнотраїнському державному університеті імені Володимира Винниченка (затвердженого вченою радою університету протокол № 9 від 26 грудня 2022 р.).

Результати навчання та компетентності, що можуть бути визнані в межах освітнього компонента, можна досягати та здобувати в системі неформальної освіти під час участі в тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, дистанційних курсах, стажуваннях тощо, що підтверджено відповідним документом (дипломом, сертифікатом, свідоцтвом). – пункти 1.5, 1.6, 1.9, 1.10 названого Порядку.

Підсумковий контроль. Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, умінь сформулювати ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий (семестровий) контроль з дисципліни “Методика навчання географії” проводиться у формі *екзамену*.

Першим етапом підсумкового семестрового контролю є визначення підсумкової оцінки до екзамену (максимум 60 балів) як суми підсумкових поточних оцінок та оцінок за контрольні роботи.

Семестровий контроль у формі *екзамену* проводиться усно. На екзамен виносяться питання сучасної МНГ та практичні завдання методичного спрямування. Білети містять теоретичні та 1 практичне завдання. Максимальна сума балів, що відляється на екзамен – 40 балів.

Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни (сума балів) розраховується як сума підсумкової оцінки до екзамену та екзаменаційної оцінки та виставляється за 100-бальною шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Підсумкова семестрова оцінка проставляється у Відомості обліку успішності (форма № Н-5.04), Аркуші успішності студента (форма № Н-5.04), Індивідуальному навчальному плані студента (форма № Н-2.02), Заліковій книжці студента (форма № Н-2.03).

Підсумкові екзаменаційні письмові роботи, листки тестувань, листки усної відповіді зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року після складання екзамену. Перескладання прострочених завдань або незадовільних оцінок відбувається в консультаціях у відповідності до вищезазначених критеріїв оцінювання.

Політика курсу

Вимоги викладача. В процесі вивчення дисципліни студенти мають відвідувати лекційні та практичні заняття. Система оцінювання – накопичувальна, тому для того, щоб набрати необхідні бали до екзамену (максимально – 60 балів), студент має виконати всі види робіт, передбачених робочою навчальною програмою дисципліни, бути активним на кожному занятті.

Пропущені за поважною причиною заняття відпрацьовуються під час консультацій.

Усі практичні роботи та завдання для самостійної роботи мають бути виконані на занятті. Практичні роботи захищаються кожним студентом індивідуально. Форма представлення результатів та контролю за самостійною роботою прописані у методичних рекомендаціях до самостійної роботи. Практичні роботи, конспекти уроків та інші види робіт повинні бути надані в копію робіт інших студентів не зараховуються. Конспекти уроків мають бути розгорнутими з деталізацією кожного з етапів та дидактичних моментів уроку.

Політика виставлення балів. Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації освітнього процесу за кредитно-трансферною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного та підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання. Враховуються бали, набрані при поточному опитуванні, захисті практичних робіт, контролю за самостійною роботою та бали за контрольні роботи з різних модулів. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; акцентується увага на неприпустимість пропусків та запізнень на заняття; користуватися мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.

Комплексна система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни включає:

- *поточний контроль (ПК)* – оцінювання засвоєння студентом навчального матеріалу на окремих складових (модулів) навчальної програми дисципліни під час аудиторних занять, консультацій та результатів самостійної роботи й оцінюється сумою набраних балів.
- *підсумковий (семестровий) контроль (ПСК)*.

Форми поточного контролю:

	<p>- <i>поточна оцінка</i> – кількість балів, яку отримує студент у результаті контролю виконання усіх видів робіт (теоретичних, практичних занять, завдань до самої роботи, захисту практичних робіт, конспектів уроків тощо);</p> <p>- <i>підсумкова поточна оцінка</i> – сумарна кількість балів, яку отримує студент результатами здійснення поточного контролю.</p> <p>У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедрою. Порядок такого контролю регламентований викладачем.</p> <p>Під час підготовки доповідей, повідомлень та рефератів студенти повинні дотримуватися академічної доброчесності, уникати плагіату та робити належні посилання на використані інформаційні джерела.</p> <p>Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральнотериторіальному державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).</p>
<p>Інформаційне забезпечення</p>	<p style="text-align: center;">Методичне забезпечення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Силабус з дисципліни «Методика навчання географії». 2. Тексти лекцій (в електронному варіанті). 3. Методичні розробки практичних занять (в електронному та паперовому варіантах). 4. Матеріали в навчальному класі «Методика навчання географії» на онлайн-платформі Google Classroom (https://classroom.google.com/c/Nzc1MDk1OTE0Nzk2?hl=ru&cjcc=0) 5. Робоча програма пропедевтичної практики з фаху та виробничої практики в школі <p style="text-align: center;">Інформаційні ресурси</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Офіційний сайт міністерства освіти і науки, молоді та спорту України http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/ 2. Офіційний сайт інституту інноваційних технологій і змісту освіти http://iitzo.gov.ua/ 3. Методичний портал // http://metodportal.net/node/581 4. Учитель географії // http://vadilla.moy.su/ 5. Всеосвіта.. Спільнота активних освітян. // https://vseosvita.ua/ 6. Освітній проєкт “На урок” // https://naurok.ua/ 7. PROMETHEUS. Найкращі онлайн-курси України та світу https://prometheus.org.ua/ 8. Географіка. Географічний портал. // http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiki/metodika_vikladannja_geografiji 9. Географія для всіх // http://geo-bav.at.ua/load/urok_geografii 10. Я іду на урок географії // http://geo-teacher.at.ua/ 11. Географія & Історія / Навчально-методичний сайт ПрАТ «Інститут перспективних технологій» // http://osvitanet.com.ua/ 12. Geo-klass.at.ua // http://geo-klass.at.ua/ 13. Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського // www.nbuv.gov.ua 14. http://www.earth.google.com
<p>Матеріально-технічне забезпечення</p>	<p>Аудиторія методики навчання географії (ауд. 313 7-поверхового корпусу ІІІТ) комп'ютери, ноутбуки, смартфони, презентаційні матеріали до лекцій</p> <p style="text-align: center;">Рекомендована література</p> <p style="text-align: center;">Основна</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дидактика географії : монографія (електронна версія) / В. М. Самойленко, Л.П. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К. : Ніка-Центр, 2013. – CD, ISBN 966-521-619-3. – 570 с 2. Загальна методика навчання географії : підручник [з грифом МОНМС України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – К. : ДНВП "Картографія", 2012. – 512 с. 3. Коберник С. Методика навчання географії в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: Стафед-2, 2000. – С.7-11. 4. Коберник С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. / С.Г. Коберник., Р.Р. Коваленко., О.Я. Скуратович.; С.Г. Коберніка. – К. : Навч. книга, 2005. – 319 с. 5. Корнєєв В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнєєв. – Х.: Основа, 2011. – 112 с. 6. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (Рекомендовано Міністерством освіти України як понятійно-термінологічний словник для вищих навчальних закладів)

(протокол засідання комісії з географії НМР МОН України від 10 червня 2014. / В.М.Самойленко, Я.Б.Олійник, Л.П.Вішнікіна, І.О.Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2014. – 352 с.

7. Самойленко В. М. Дидактика географії : Монографія / В. М. Самойленко, Топузов, Л.П. Вішнікіна, О. Ф. Надтока, І. О. Діброва. – К.: Педагогічна думка, 2014. – 586 с.
8. Самойленко В.М. Викладання дидактики географії : Навчальний посібник / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: ДП "Прінт Сервіс", 2016. – 240 с.
9. Самойленко В.М. Дефініції дидактики географії : Понятійно-термінологічний словник (електронна версія) / В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2013. – CD (214 Мб), ISBN 978-966-521-349-9. – 334 с.
10. Самойленко В.М. Методика навчання географії : Навчальний посібник-працювальний / В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна, Т.С. Япринець. – Полтава: ПП Шереметівська, 2014. – 190 с.
11. Самойленко В.М. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник (з грифом МОН України, електронна версія) / В.М.Самойленко, Я.Б.Олійник, Л.П.Вішнікіна, І.О.Діброва. – К.: Ніка-Центр, 2015. – 352 с. – Електронний ресурс. / Спосіб доступу: <http://www.geo.univ.kiev.ua/images/samojlenko.pdf>
12. Топузов О.М., Самойленко В.М., Вішнікіна Л.П. Загальна методика навчання географії. – К.: Картографія, 2012. - 512 с.

Допоміжна

1. Бабешко О.О. Методика навчання географії : посібник [для вчителів і студентів географів педуніверситетів] / О.О. Бабешко. – Умань: АЛМІ, 2005. – 263 с.
2. Безуглий В.В. Методика навчання фізичної географії України за допомогою комп'ютерної технології. Автореф. дис. канд. пед. наук. 13 00 02 / В.В. Безуглий. – Упр. інженер. пед. акад.. – Х.: 2003. – 19 с.
3. Бондар В.І. Дидактика: навч. посіб. / Бондар В.І. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
4. Булава Л.М. Готуємось до географічних олімпіад / Л.М. Булава – Х.: Вид-во "Основа", 2008. – 176 с.
5. Булава Л.М. Концептуальні основи підручника географії для 6 класу / Л.М. Булава, О. Машенко // Імідж сучасного педагога. – 2006. – № 9-10 (58-59). – С.102-110.
6. Варакута О.М. Формування в учнів географічних понять / О.М. Варакута // Географія та основи економіки в школі. – 2002. – № 6. – С.28-31.
7. Варфоломеева І. Проектне навчання як умова розвитку пізнавальних інтелектуальних профільній школі / І. Варфоломеева // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 9. – С.37-39.
8. Величко О.А. Інтерактивне навчання – умова формування окремих аспектів учнівських компетентностей / О.А. Величко // Географія. – 2010. – № 2. – С.10-13.
9. Вішнікіна Л.П. Впровадження навчальних моделей у методичний посібник шкільного підручника з географії / Л.П. Вішнікіна // Проблеми сучасної педагогіки: зб. наук. праць, Вип. 1(10). – К.: Педагог. думка, 2010. – С.269-273.
10. Вішнікіна Л.П. Проектування уроку географії / Л.П. Вішнікіна // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2012. – № 6-7. – С.3-13.
11. Врублевська М. О.Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид-во "Основа", 2005. – С. 52-110.
12. Географія материків і океанів. 7 клас: Методичний посібник для вчителя / Пестушко, Г.Є. Уварова.- Харків: Веста: Видавництво „Ранок”, 2004.- 224с.
13. Герасимюк Т.О. Особливості застосування інтерактивних методів та технологій на уроках географії / Т.О. Герасимюк // Географія. – 2009. – № 22. – С.14-18.
14. Герман О. Навчальна дискусія як спосіб формування ключових компетентностей учнів у курсах шкільної географії / О. Герман // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 1. – С.11-13.
15. Гречка А. Розвиток соціальної компетентності учнів шляхом застосування технології критичного мислення під час вивчення географії / А. Гречка // Географія та основи економіки в школі. – 2011. – № 10. – С.2-6.
16. Діяльнісний підхід у викладанні географії : досвід учасників конкурсу "Урок року" / уклад. Є.І. Науменко. - Х.: Основа, 2012. - 95с.
17. Дмитриева В.Г., Клевкова И.В. Формирование географической картины мира средствами информационных технологий // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2007. -№29-32 (514-517). - С. 42-43.
18. Довгань Г. Д. Інтерактивні технології на уроках географії. – Х.: Вид-во "Основа", 2005. – 128 с.
19. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М. Дичківська. – Академвидав, 2004. – 351 с.
20. Назаренко Т. Г. Методика навчання географії України в загальноосвітніх навчальних закладах (особливості навчання) [Текст] / Т. Г.Назаренко. – Х.: «Основа», 2016. – 112 с.: іл., табл. – (Серія «Бібліотека журналу «Географія»

- Вип. 11 (155), Дудко Л.А., Бурцев Р.В. Захист учнівської мультимедійної презентації // Географія. – 2007.- № 20 (96). – С.32.
21. Інноваційні технології в роботі вчителя географії.- Х. : Основа, 2011.- 127 с. (Б-ка журналу "Географія"; Вип.9(93)).
  22. Інтелектуальні ігри на уроках географії / Уклад. В.О.Ніколаєнко.- Х. : Основа, 2011.- 127с. -(Б-ка журналу "Географія". Вип.10(94)). -
  23. Ісаєва Г. Інтерактивні методи навчання під час вивчення географії в школі // Географія та основи економіки в школі. – 2004. – № 4 – С. 43-45.
  24. Кобернік С. Мотиваційний компонент сучасного уроку географії в основній школі / С. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2009. – № 11-12.
  25. Кобернік С. Практичні роботи в шкільних курсах географії / С. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – № 11-12. – С.2-10.
  26. Кобернік С. Самостійна робота учнів з географії та проблема її вдосконалення / С. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – № 7. – С.2-6.
  27. Кобернік С., Коваленко Р. Сучасний стан і перспективи комп'ютерного навчання географії // Географія та основи економіки в школі. – 2002.- № 3. – С.10.
  28. Кобернік С.Г. Модель сучасного методичного посібника з географії для загальноосвітньої школи / С.Г. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 3. – С.7–12.
  29. Кобернік С.Г. Особливості змісту та структури навчальних посібників з географії для учнів осно-вної школи / С.Г. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2011. – № 9. – С.8-11.
  30. Кобернік С.Г. Сучасний підручник з географії та проблема його вдосконалення / С. Кобернік // Географія та основи економіки в школі. – 2003. – № 5. – С.11-12.
  31. Козак Б.І. Використання красназвального принципу у формуванні основних компетентностей учнів / Б.І. Козак // Географія. – 2008. – № 4. – С.5-8.
  32. Корнєєв В. П. Освітні технології в процесі вивчення географії // Географія та основи економіки в школі. – № 20–С.2–9.
  33. Корнєєв В. Сучасний урок географії: методи навчання / В. Корнєєв // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – № 8. – С.8–10.
  34. Корнєєв В. Сучасний урок географії: Підготовка до уроку, тематичне та поетапне планування / В. Корнєєв // Географія та основи економіки в школі. – 2008. – № 10. – С.2-7.
  35. Корнєєв В.П. Комп'ютерне навчання //Красназнавство. Географія.Туризм. – 2007. – №42.-С. 3.
  36. Корнєєв В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнєєв. – Х.: Основа, 2008. – 112 с.
  37. Корнєєв В.П. Форми організації навчання в школі: Посібник для вчителя / Кам'янець-Подільський: „Абетка”,2004. - 224 с.
  38. Кравець О.М. Навчання географії за проектною технологією / О.М. Кравець // Географія. – 2007. – № 2. – С.16-22.
  39. Лаврук М. М. Методика навчання географії: практична і самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник. - Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 136 с.
  40. Лис Ю. Географічний майданчик у школі / Ю. Лис // Географія та основи економіки в школі. – 2007. – № 1. – С.4-10.
  41. Лис Ю. Кабінет географії: яким йому бути / Ю. Лис // Географія та основи економіки в школі. – 2006. – № 1. – С.3-5.
  42. **Маслова Н. М.** Сучасні освітні технології у викладанні географії : Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Н. М. Маслова. – Кропивницький, 2019. – 101 с.
  43. **Маслова Н. М., Костючик Ю.** Модель змішаного навчання як педагогічна інновація на уроках географії / Н. М. Маслова, Ю. Костючик // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи» (Кропивницький, 21 березня 2019 р.) // Збірник наукових праць. – Кропивницький: ЦДПУ, 2019.
  44. **Маслова Н. М., Мирза-Сіденко В. М.** Застосування інтерактивних технологій у навчанні на уроках географії як спосіб підвищення рівня пізнавальної активності учнів України / Н. М. Маслова, В. М. Мирза-Сіденко // Наукові записки. – 2020. – Т. 185. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2020. – С. 135-140.
  45. **Маслова Н. М., Мирза-Сіденко В. М.** Методичні аспекти проведення уроків географії з курсу “Географія: регіони та країни” / Н. М. Маслова, В. М. Мирза-Сіденко. // Інтеграція фундаментальних та прикладних досліджень в географічній, екологічній та хімічній освіті : зб. матеріалів VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернетконференції, 25 листоп. 2022 р. / МОН України, Уманський національний університет імені Павла Тичини ; Кафедра хімії, екології та методики їх навчання.

- ін.] ; [відп. за вип. Браславська О. В., Горбатюк Н. М. ; редкол.: Браславська О. В., Горбатюк Н. М., Миколайко В. П. [та ін.]. – Умань : Візаві, 2022. – С. 77-82
46. **Маслова Н.М.,** Мирза-Сіденко В.М., Гелевера О.Ф. Застосування технологій у навчанні географії як засіб модернізації процесу навчання географії // Науковий вісник ЦДУ ім. В.Винниченка. Серія: Педагогічні науки. Випуск 2022. С. 225-231.
  47. Маслова Н.М., Мирза-Сіденко В.М. Дидактичні можливості хмарних сервісів у створенні інтерактивних вправ в процесі навчання географії. *Наукові записки з географії та картографії*. Серія: Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти. Випуск 3. Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 4-10.
  48. Методика навчання географії / Упорядк. Н. Муніч, В. Серебрий. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2005
  49. Методика навчання географії материків і океанів : [навчально-методичний посібник для вчителів географії та студентів педагогічних вищих навчальних закладів]. / О.М. Топузов, Т.Г. Назаренко, О.Ф. Надтока, Л.П. Вішнікіна, А.А. Шуканова, В.М. Самойленко. – К. : ДНВП «Картографія», 2011.
  50. Наконечнюк В.В. Групова навчальна діяльність – інструмент продуктивного навчання / В.В. Наконечнюк // Географія. – 2011. – № 13-14. – С.67-69.
  51. Нестандартні уроки з фізичної географії / авт.-уклад. К.С. Шуліка. – Х. : Основа, 2012. – 112с. – (Б-ка журналу "Географія"; вип.9(105)).
  52. Освітні технології навчання: Навч.-метод. посіб. / За ред. О. М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
  53. Стадник О.Г. Географія материків і океанів. 7 клас. Методичний посібник для вчителя. – Х.: Вид. група „Основа”: „Тріада+”, 2007. С.68-93.
  54. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2007. – 191 с.
  55. Сучасні підходи до викладання географії. Досвід учасників конкурсу "Урок року" .- Х. : Основа, 2011. – 96с. – (Б-ка журналу "Географія"; Вип. 7(91))
  56. Технології формування критичного мислення на уроці географії / Н.С. Колосова, Н.В. Вукіна, Н.П. Дементієвська, В.М. Макаренко, О.О. Туманцова; упорядкована Н.С. Колосова. – Х.: Вид. група "Основа", 2008. – 126.с. (Б-ка журн. "Географія"; вип. 6 (54))
  57. Топузов О.М. Методика навчання географії материків і океанів. Навчально-методичний посібник для вчителів географії та студентів педагогічних вищих навчальних закладів / О.М. Топузов, О.Ф. Над-тока, Т.Г. Назаренко, Л.П. Вішнікіна, А.А. Шуканова, В.М. Самойленко. – К.: ДНВП "Картографія", 2011. – 128 с.
  58. Топузов О.М. Проблемне навчання географії в школі: теорія і практика. Монографія / Олег Михайлович Топузов. – К. : Фенікс, 2007. – 304 с.
  59. Топузов О.М. Профільне навчання географії / О.М. Топузов, Т.Г. Назаренко // Географія. – 2010. – № 15-16. – С.37-41.
  60. Топузов О.М. Сучасні методичні прийоми навчання географії / О.М. Топузов // Вішнікіна // Гео-ографія та основи економіки. – 2011. – № 6. – С.33-36.
  61. Чернов Б.О. Методи навчання географії в школі : посіб. для вчителів географії / Чернов, В.П. Корнеєв; за ред. А.М. Алексюка та А.Й. Сиротенка. – К. : Раїва, 1986. – 174 с. Туркіна Р.М. Організація навчальних екскурсій з природознавства. Географія. - № 15-16 (91-92). – С.73-74.
  62. Уроки географії. Від класики – до сучасних технологій / За ред. Корнеєва В.П. Х.: Вид. група „Основа”, 2006. – С. 108-167.
  63. Цимбалюк Н. Методика проведення групової роботи на уроках географії // Географія та основи економіки в школі. – 2005. – № 7 – С.10-11.
  64. Чумак О.А. До питання класифікації методів навчання / О.А. Чумак // Географія. – 2009. – № 24. – С.2-3.
  65. Шоробура І.М. Становлення шкільної географічної освіти в Україні (до середини XIX століття) // Вісник Житомирського педагогічного університету: 36 років праці. – Житомир, 2003. – Вип. 12. – С. 242–245.
  66. Шоробура І.М. Шкільна географічна освіта: історія, проблеми, перспективи. Кам'янець–Подільський: бетка, 2005. – 350 с.
  67. Шутий Р.О., Шута Н.В. Застосування інформаційно-комунікаційних мультимедійних технологій на уроках географії // Географія. – 2007.- № 15-16 (92). – С.53-61.
  68. Basha S. A. S. Methods Of Teaching Geography. - Discovery Publishing House, 2005. – 320 p.
  69. Zaidi S.M. Modern Teaching of Geography - Anmol Publications Pvt. Limited, 2005. – 300 p.
  70. Methods of teaching geography http://ddceutkal.ac.in/Syllabus/MA_Education/Education_Paper_5_GEOGRAPHY.pdf
  71. Filonenko, O., **Maslova, N.**, Mirza-Sidenko, V., Voloshina, O., & Demchenko, O. (2022). The use of cloud services in the development of interactive exercises in the process of learning geography. *Scientific Bulletin of the National Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series: Pedagogical Sciences*, 2022, pp. 225-231.

	(2021). Actualization of Distance Learning in Comparison with Traditional Education in Conditions of Quarantine Security Measures. <i>Revista Romaneasca de Educatie Multidimensionala</i> , 13(3), 468-478. https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/
--	--